

“BİLÂ KEYF” DOKTRİNİ

İslam Kültür Geleneğinde Kurucu Bir İlke
Teolojik Bir Duruş Olarak

Bayram ÇINAR

Kitabe Yayınları: 26

“BİLÂ KEYF” DOKTRİNİ

İslam Kültür Geleneğinde Kurucu Bir İlke Teolojik Bir Duruş Olarak

Bayram ÇINAR

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Mayıs 2022

ISBN: 978-605-71252-7-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

“BİLÂ KEYF” DOKTRİNİ

İslam Kültür Geleneğinde Kurucu Bir İlke
Teolojik Bir Duruş Olarak

Bayram ÇINAR

Ankara 2022

Bayram ÇINAR

1971'de Elazığ'da doğdu. Orta ve lise eğitimini Malatya Akçadağ Öğretmen Okulunda, lisans eğitimini Ankara İlahiyat Fakültesinde 1996 yılında tamamladı. Yüksek lisansını aynı fakültede 2006 yılında bitirdi. 2019 yılında Yıldırım Beyazıt İslami İlimler Fakültesinde doktorasını tamamladı. Halen Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Yayımlanmış Çalışmaları

1. *Felsefe-Kelam'da Bilgi Kuramı ve Mâturidi'nin Bilgi Tartışmaları*, Lambert Academic Publishing, 2020.
ISBN 978-620-3-04031-9
2. *Dinin Şekillendirdiği Siyasetten Siyasetin Şekillendirdiği Dine*, Araştırma Yayınları, Ankara, 2021.
ISBN 978-625-7-28311-3
3. *Ehl-i Hadis'in Kelâm'a Aidiyeti Sorunu*
Kitabe Yayınları, Ankara, 2022.
ISBN 978-60-56-69639-8

Hz. Peygamber, Ali b. Ebi Tâlib'e hitâben; "İçinizden biri, Kur'an'ın **tenzili** için savaştığı gibi, **te'vili** için de savaşıacaktır" buyurdular.
(Ahmed b. Hanbel, Müsned)

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	9
GİRİŞ -----	11
1. Bilâ Keyf Temalı Literatür -----	14

BİRİNCİ BÖLÜM

BİR TEOLOJİK DURUŞ OLARAK BİLÂ KEYF'E KAYNAKLIK EDEN YAPILAR

1. Bilâ Keyf Tavrına İlişkin Temel Kavramlar -----	19
1.1. Nas -----	19
1.2. Yorum -----	20
1.2.1. Tefsir -----	22
1.2.2. Te'vil -----	23
1.2.2.1. Hakikat – Mecaz -----	30
2. İslam Geleneğinde Naslara İlişkin Temel Algılar -----	30
2.1. Hakikat- Mecaz -----	31
2.1.1. Hakikat-----	31
2.1.2. Mecaz -----	32
2.2. Muhkem-Müteşâbih -----	33
2.2.1. Muhkem-----	34
2.2.2. Müteşâbih -----	35
3. Müteşâbih Ayetler Karşısında Alınan Tavrılar -----	40
3.1. Allah'a Havale Etme Tavrı Olarak Tefvi(d)z-----	41
3.1.1. Teşbih ve Tecsim -----	45
3.1.2. Bilâ keyf -----	45
4. Farklılaşan Anlayışların Nass Temelli Kaynakları -----	46
4.1. Ayetin Anlam Dokusu -----	46

5. Allah'ın Bilinemeyeceđi Teolojik Kabulünün İfadesi Olarak Bilâ Keyf -----	53
6. Esmâ ve Sıfatta Tevhidin Bir Yansıması Olarak Bilâ Keyf -----	56

İKİNCİ BÖLÜM

BİR TEOLOJİK DURUŞ OLARAK BİLÂ KEYF

Giriş -----	63
1. İslam Kültür Geleneğinde Müteşâbih Ayetlere İlişkin Yaklaşımlar ve Bunun Teolojik ve Kültürel Sebepleri -----	68
2. Ashâbu'l- Hadis'in Tenzihçi Nass Yorumu Olarak Bilâ Keyf -----	85
SONUÇ -----	109
KAYNAKLAR -----	113

ÖN SÖZ

İslam kültür geleneğinde nass karşısında takınılan bir tavra karşılık gelen bilâ keyf inanca nesne olan şeyin nassda geçtiği haliyle onaylanmasını gerektirirken, inanca konu olan şeyin gerçekte ne ve nasıl olduğuna ilişkin bir bilgisizliği ihbar eder. Kavram, yorum bilime ilişkin olup, te'vil-tefsirden uzak durarak temkini öne çıkarır. Müteşâbih ayetler konusunda bir kısım ulemanın teolojik bir tavır olarak öne çıkardığı bilâ keyf, özellikle İslam kültür geleneğinde, haberi sıfatlar ile alakalı gündeme gelmiş ve bu yönüyle literatüre yansımıştır. Farklı sebeplerle anlamları kapalı kalan bazı mübhem ifadelerle ilişkin münasip yorum imkanı bulunamayan durumlarda İmam Malik öncesi dönemde uygulandığına şahid olunan bu teolojik tavır, Malik ile birlikte daha yoğun bir kullanım imkanı bularak ondan sonraki dönemde “yorumunu bilmiyor, bu konuda yorum yapmaktan kaçınıyorum” anlamına karşılık olarak kullanılmıştır.

Müslüman geleneğin şekillenmesinde önemli bir yeri olan bilâ keyf tavrı, dinin akıl tarafından kavranamayan ve sınırları akıl tarafından belirlenemeyen bir yönü olduğu yönünde bir şuur kazanmasında önemli bir kilometre taşı olmuştur. Bu tavır bir yöntemsel duruşa mal edilerek sahiplenilmiş görünse bile yorumdan yana tavır takına farklı ekollere mensup alimlerin yorum yapma imkanı olmayan durumlarda bir sığınak olarak bu tavır kullandıklarının nadir de olsa rastlanır. Bu noktada verilen mesaj yorum denizinin, tükendiği ve te'vile imkân kalmadığıdır.

Çalışmamız iki bölüm ve bir sonuç bölümünden oluşur. Birinci bölümde bilâ keyf'e ihtiyaç doğuran nedenler ele alın-

mış, ikinci bölümde ise bilâ keyf bir teolojik duruş olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise bu teolojik tavrı İslam akaidi açısından bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Bayram Çınar
Nevşehir - Haziran 2022